

Warsaw Ghetto Uprising

1) שנה במשנה תשנ"ב עמוד 113 הרב ישעה א. שטיינברג, רב שכונת רמות שרת ודניה, ור"מ ישיבת הכותל, ירושלים

הנושא העומד לביקורת הוא יום הזיכרון לשואה ולגבורה שנקורו בחוק הכנסת (ספר החוקים 280/ט' בניסן תש"ט). אין זה סוד שהיום והחוק גם יחד ניכפו על הציבור הדתי, לרבות הדתי לאומי. (ראה החומר על כך בחלקו הראשון, התיעודי-היסטורי, של מאמר זה. הרבנות הראשית הקדימה בעשור השני את הכנסת וקבעה את עשרה בטבת כיום זיכרון לשואה. היא נאלצה לסתור בלחץ השמאלי החלוני שדרש וקיבל יום שואה וגבורה. (כידוע, שרדיה מורי היגיות השתייכו לחוגים אלו והם ניחלו את נושא הנצחה) בטעות טבורים שמרד גיטו ורשה פרץ בכ"ז בניסן. ולא היה! הוא פרץ בערב פסח ואילו בכ"ז בניסן לא התරחש מואמה. (גם בנקודות זו וראה חלק א' של מאמרינו) לא פלא שיום זה סובל מכךין מלאכותי ונוכרי (אולם עיקר הבעיה שביום זה הוא בסיסו הרעויי המסלול. עם כל ההערכה שהגיבורים מורי היגיות ראוים לה מעשיהם היו אכן טיפה בים. הרוב המכريع של העם אכן הילך לשחיטה ללא התנגדות. אף על פי כן ניתן להצדיק התופעה משתי בוחינות, אחת מציאותית, השנייה רעיונית.

הבחינה המציאתית היא שאין כל ביטחון כי חברה אחרת, "משוחררת" זוקפת גו שלא טעונה חי גלות, הייתה מסוגלת להתקומם יותר ממה שהתקוממו בני עמו בתקופת השואה. התיחסות המושפעת של הזרורים ניטרל מראש אפשרויות זו כמעט לחולו. הפרדת השيبة הבריאת של גברים מהאכלוסייה של: חולמים, זקנים, נשים וטף הותרים לא מנהיגות. השيبة הראשונה נלקחה לעבודות כפיה חצי צבאיות. זמן רב ויקר אבד עד שהיתה להם סיבה לחשב שיקיריהם בינו לבין מובלים להשמדה. אלמנת ההפתעה הכללי, כאמור: היילה על הדעת שאומה נוארה כגרמאניה מסוגלת לעולל זאת, אף הוא תרם לבלבול ולסירוב להאמין לנחכמה לו" ובמדרשים המתארים את האוירה שיצר פרעה להכשרת גיזורתו על עם ישראל. היטלר ימ"ש התעמק בפיירש הרמב"ן על הפסוק "הבה נתחכמה לו" ובמדרשים המתארים את האוירה שיצר פרעה להכשרת גיזורתו על עם ישראל. ספק רב אם אלו המהרים לגנות את ההמוניים שלא מרדוו, היו בעצם נהגים אחרות במקום. פרשנות מוטעית של כוונות האויב וחוכר יכולת תגובה יכולם להתרחש גם אצל מנהיגי מדינה חזקה גאה וריבונית (עיין ערכים: מלחמת יוון היפרורים והתקפות הסקדים מעירק) קל וחומר כשמדבר באוכלוסייה אזרחית בלתי מזווגת חסרת מיזוגות צבאיות. על כן זה אמרו חכמיינו (אבות פ"ב מ"ד): "אל תלדו את חרכך עד שתגיעו למקוםו". אין איש, אפילו מאלו שהיו שם וזכו להינצל, שחווה את הנסיבות שהיוו את "מקוםו" של "החבר" שנשאר שם...

אם הדבר נעשה רק כדי למנוע מהnocר הונגע את התענוג של ההשפה שברציחה, יתכן שהמotaבד עבר אייסור חמוץ. ראה דעת זקנים מבצעי התופעות, פרשת נח בראשית ח. בעלי התופעות מציגים מדרשי המגנה את שאל שביבש מנערו שימיתחו כדי שלא יפול ביד האויב. ראה שם מעשה נורא ברב שחתת תינוקות כדי להציגם משמד, כראיה בעת מסע הצלב. גם מעשה זה מסופר שם בליווי גינוי חריף, שכן יש לבתו באפשרות הצלחה. ישועת ה' הכרף עין.

2) על מוראות הגות / עמוד 278 {הגות}גבורה ומרי

בגיטו ורשה שרדיו כ-50 אלף נפש כולם הושמדו על ידי הפצצות מסיביות מן האוויר שהפכו את הגטו כולה לעיר חרבות - נקם על המרד. יתכן כי לולא המרד, היה חיל נכבד ניצל ושורד. האם יש זכות מוסרית להזכיר על מרד, תוך העמדתם בסכנת מוות. נכוו הוא, כי גם לולא המרד, היו רוּבם של יהודים ורשות מוצאים את מותם, בנסיבות, בנסיבות העבודה ובנסיבות המוות. "רוּבם" אמרנו - אבל לא "כולם". האחירות הקולקטיבית של רוּעֵי ישראל, אנשי האמונה, אנסתם שלא לתמוך במבצעי הרואה, שמלבד ראותנות אין בהם פתרון מוחשי ומעשי להצלת נפשות. הצלת נפש אחת מישראל שcola היהת בעיניהם יותר מכל מבחן אחר - יהיה גדול ומפואר. על אחת כמה וכמה, מבחן שאמור לסכן עם רב מישראל, במקומו באופן מיידי וcotzaה מכך גם במקומות אחרים.

רבים נאכו בקביעה התלמודית: "בא להרגך השכם להרוגו". אבל החובה הראשונית היא, לבדוק היטב האם אתה חזק דיזיך, האם בידך להשכים להרוגו? אולי כדי יותר, להתחמק, לבrhoה ולהינצל. אף אם נניח כי היו מצלחים להרוג אלף נאצים, הייתה צריכה להשאל השאלה: "באייזה מחיר?"

ambil לנטות להאשים את קדושים השואה, וambil כל רצון לפגוע בזכרים הטהור. הם עשו את אשר עשו, מתוך ראיית ה'וה, כל מי שלא היה שם לא יוכל להבינו, לפיכך אין לנו כל זכות מוסרית לדונם. אבל בראייה לאחוי, היום כארבעים שנה אחר החורבן האיים, עולה ומצוירת במשנה זהור הגדרות המוסרית והראייה המפוכחת של אנשי החזון איש האמונה.

3) בשבילי העבודה / הקדמה / עמוד כ

נפתח הפעם את סגור לב ספר מעט מזער אודות החורבן הנורא שהיה בורשה בשנת תש"ג ושהאחרים קראוונו מרד" (בגיטו ורשה) ותוואותיו הנוראות, אשר לא יאומן כי יסופר. ומבנה פריצי עמו מרימים אותו על נס, ומגדילין ומפארין לאלו שהתעסקו בזה, לכנותם בשם בחורי האומה וגבורה, ועיקר מנגמתם להביא לתוך הקהלה, השפעה של חי ועצם דיזי, לתפוז אומנתו של עשי על חרבך תחיה, וככל הגוים בית ישראל, ובבת אחת להשפיל כבודם של עם ישראל בגולה, שהלכו לצאן לטבח, מבלי להתנגד ולמרוד, ונונתים בית יעקב לשמה, וללעג, ולהפוך הקערה על פיה, לעקור האמונה הטהורה מלבים של ישראל במיוחד בצעירי הצאן.

לכן מפני כבודן של ישראל אותן הקדושים אשר בארץ אכטו, שורות שוותתיים ראשיים בטור עד ראייה, מהמציאות כפי מה שאני ראיתי,

Warsaw Ghetto Uprising

וגם ממה ששמעתי אז.

גס הנוראים האלו הרי מצד חוק המוסר והצדק והיו שרם מהאמינים בדמוקרטיה הלא היו צריכים לשאול דעת העם ובבר אמרתי שהו הרבה מדלת העם ממש וגם כמו מוסרים לדבוננו ואני זכר שפעם כשהייתי אצל שכן בשם רינגלבלום באו כמה יהודים עם אקדוחים ודרשו כסף אויל זה היה בשביב לארגן המרד לא ידעתי מי יודע אם לא הפחדו גם לגודלי דורנו להסתלים או לא לדבר מזה ומה היו הבונקרים שעשינו זה היה טוב להסתתר שבוע או שבועיים לא יותר בלי אוכל וכו' ואצלנו בובנקר לא היה לנו שום נשק רק לאחד היה אκודח קטן בcli כדורים והנה שמשון הגבר אמר תמות נפשי עם פלשתים אבל כאן גרמו להמית אלפים מישראל גם אפלו כשהרגו כמה חיילים מהגרנים ואולם הנוראים האלה לא רצו למות ולהשרר בתוך שאר הנספים רק ברחו מחוץ לשערי הגטו וכונראה שהם כבר הכנינו לעצמן מקום מקודם או שהפולנים עזרו להם שם רצוי לחסל שאירית הפליטה מהגטו ואולי זה היה גם מעצת הגיטטו שהוא כקוצים בעיניהם יהודים עוד מוצאים בעיר הבירה וכו' ...

ומה שתלין עצם באילן גدول הגאון רמ"ז הי"ד שכאי לו הסכים לזה הוא גם דבר שלא נתרבר וכן שמעתי גם מאיש אחד שהיה מעורה היבט בכל העניינים שם שלא ידוע לפחות דבר בוזה ולא ניתן להאמור על האיג גברא רבא שהוא הסכים עמהן להתחיל במרד בעת שהיא ברור שיבאו להשჩית כל שארית הפליטה ביסורים הכי קשים ונוראים תסمر שערות ראש ומיל יכול לדון בדיוני נפשות אלו ובפרט שהיו שם כמה ברזינים שיתכן ופחודו מהם ולדעתי לולא המרד היה הרבה יהודים ניצולים כמו בשאר מקומות זהה אפשר לבדוק גם לפיסטייסטקה ובשביל המרד לא נשארו גם לא אחד מעיר וממשפהה ובשנת תשכ"ה ומסרתי לו ספר טעמי המצוות להריאקאנטי התענין מaad לשם שקרה שם בעת המרד ויעיכב אותו כשעה ארוכה ממש וגם דעתו היתה ברורה שלולא המרד היו ניצולים הרבה הרבה אלפים מאחבי"י וגם לא האמין שהרבנים הסכימו עם המרד ובפרט הגרמץ' ואילו הוא כל הימים דיו אי אפשר לתאר מה שעבר על ראשינו ואין לי כח להאריך יותר

4) ברכבת אמונה עמוד י

אותו הלך שהוציאו חכמים מתחובתו של רביע עקיבא - שנשברה ספרינו בים - על השאלה "מי העלה" "מי העלה"? "דף של ספרינה נזדמן לי וכל גל גולשא עלי נגעתי לו בראשי", שמאן אמרו חכמים "אם יבוואו ורשעים על אדם יגענע להם ראשו" (יבמות קכ"א), הוא היה לך המדיין של עם ישראל בחיה הגלות. הוא שהעביר את ספרית ישראל המטורפת בין הגלים הטעורים של רשעים ועריצים, שאימנו עליה להטיבעה במשך כל שנות הגלות, עד שהגיעה לחוף מבטחים.

בציבותהocab אנו שומעים מפעם לפעם, מפי הרבה מבני הדור הצעיר שבמדינתנו, דברי בקורס על הפסטיביות של קדושי השואה ביחס למשמידיהם, שהובילו אותם לצאן לטבח. דברים הבוטים ממדירות חרב ומחלים את כבודם של הקדושים - שמחורבנם כמה ונבנתה מדינת ישראל - מלוויים דברי התרבות "אלו אנחנו היינו שם..." ולא חלים ולא מרגישים, עד כמה דבריהם הם משוללי כל יסוד מציאותי ונעדרי הבנה וחוש ההיסטורי.

על אלה המסתכלים ודנים על ההתרחשויות בחיי עמו בגולה מותוך אספקלית מציאות החיים בארץנו, ומשווים תנאי החיים על אדמות נכר בתוךם של אויבים בנפש לנתני חיים של העם הקשור בטבור הארץ המולדת, ניתן לומר המשל הידוע שהשתמש בו הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ב פ"ז) לסתור דעת מאיני הקדמות (קדמות העולם), שלוקחים ראה מטבע המציאות אחריו שנברא העולם, למצו בעת התהווות או בטרם הייתהו, שהרי זה דומה למושווה תנאי חייו וטבח התפתחותו של הילד אחרי שנולד, לטבע גידולו וההתפתחותו בעודו בבטן אמו.

5) כל הכתוב לחים (טוביאס) עמוד שז

ג. האם ההתנגדות לשלית הנאצי הייתה מחייבת כמלחמות מצויה

לאור מטרת השמדת עם ישראל ע"י היצור הנאצי, היו בעלי הלהקה שגרסו, כי המלחמה בכיבוש הנאצי, ההתנגדות לשטונו בשטחי כבשו והפגיעה בו בכל מקום ובכל דרך - הן בוגדר מלחמת מצויה, זו מלחמת שבעת עמים ומלחמות עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם...", הפסיק בהמשך לכך "... אבל במלחמות מצויה הכל יוצאי ואפלי חתן מחדרו וכלה מחותפה" וכן "... ומماחר שיכנס בקשרי המלחמה ישן על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה יידע שעל ייחוד השם הוא עושה מלחמה ויישם נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו, אלא ימחה זכרונות מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה"...". לאור דברים אלו, היו שסבירו, כי ההתנגדות לכיבוש הנאצי ננכשת במסורת "הצלת ישראל מיד צר" והוא גם מי שסבירו, כי היא מחייבת מדין מלחמה בעמלק, כלשון אחד מחייב דורנו: "שMOVEDן עמלק לא גזע עמלק בלבד, אלא כל עם שהולך בשיטת עמלק להשמיד את עם ישראל ולאבדם... ולפיכך הגרנים האזרחים והערבים, שרוזים לאבד לישראל ולהשליכם לים הם בבחינת עמלק וזה נכלל במלחמות מצויה של מלחית עמלק", כפי שסביר גם אחד מחייב דורו תחת העול הנאצי, לשאלה אם מותר מצד הדין לבrho מהגיטו כדי להציגך לפרטיזנים: "הרי ברור שהמלחמה הזאת שהגרנים האזרחים צאצאי עמלק ימ"ש הכריזו על היהודים לאבדם ולהשמדם, בודאי שהחיזב והמצווה מוטלים על היהודים להשיב מלחמה שערה ולהשיב להם כಗמולם, לעשות להם כאשר הם זוממים עליינו ומצויה לרדו' ואוטם ולזאת וודאי דחויה סכנה במקומות הזה ומצויה להרוג אותם אף שישתקן". ובדומה לכך היו שגרסו /מי שגרסו/, כי ההתנגדות מחייבת מושום שהיא בוגדר מלחמת נקם בצוורי ישראל, הנלמת ממצאות "נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים". ברם. דומה כי דעתות אלו לא היו מקובלות על כלל תופשי התרבות, מהנימוקים דלהלן: 1) ספק רב הוא אם "ערות ישראל מיד צר" חלה גם כאשר מדובר בהתנגדות לכיבוש ומרידה

Warsaw Ghetto Uprising

בשלטונו, שכן לפיה פשط הדברים ומרקם בתלמוד הירושלמי - כוונתם לעזורה מיד צר העולה למלחמה על ישראל. 2) ספק רב אם מצוות מחיה של מלך נהגת בימינו ואם מצוות נקמה בצויר (כmedian) היא לדורות. לפרשות מרחיבה כזו של אותן מצוות, אין אחיזה במקורות התלמודיים ובדברי ראשונים. 3) היו מגדולי חכמי ההלכה שגרשו, כי לא נוכחות "אורחים ותומים", אין המלחמה מוגדרת כמלחמות מצויה. 4) דומה, כי היציאה למלחמות-מצויה מותנים בקיומה של הנהגה - מלך, שופט, בית דין, או כל גוף אחר שנבחר ע"י העם - שתוצאתה למלחמה ותנהלה.

6) השואה בהלכה מאות הרב יהודה גרשוני ספר יובל (קירשבלום) פרק ב'

התקוממות ונקמה בשואה - היה מקום בהלכה בדבר התקומות ונקמה בנסיבות

ולפי זה, ההתקומות בגייטו או במחנה ריכוז נגד עמלקים הגרמנים, היא מטעם חיוב מלחמה ומחויב כל אחד לשכנן את עצמו, כי הם נכללים במלחמות חובה שמוסטלת עליינו, ולפי זה הגברים הקדושים שמסרו נפשם על קידוש השם והרגו עמלקים, קיימו מצוות עשה של מחיה של מלך בנסיבות.

ולפי זה, היהודים שרוכזו בגיטאות, והיו מוקפים שונאי ישראל מכל צד, וודעים שמתכוונים לעשות סלקציות על חלק מהם, וויבלו אותם להשמדה, - בודאי באים על עסק נפשות ויש לצאת נגדם בכלי זיין לפני שהתחילה את הרציחות שלהם. ואפיו שאינם יכולים לנצל אותם, וההתקומות היא רק להגן על כבוד ישראל - מותר. בכל אופן ע"י ההתקומות ניצלו חלק קטן מיהודים, ומה שאפשר להציל, צריכים ומוחייבים להציל, וצ"ע בזה... .

וכן ראיתי שבמאים פסק מהגאון מקובנא, הרב דוב בר שפירא צ"ל, בזמן שיצאה הגזירה מהטמאים הנאצים ב-1941, בחודש אוקטובר, להקהל את כל תושבי הגיטו, נשים וטף, במגרש גדול בגיטו, והיה ידוע שחילק מהנאספים יוצאו להשמדה, - פסק הגאון הנ"ל, וזה לשונו: "באם יצאה הגזירה ר'ל על קהלה משישראל להשמידם, ובאמצעים אפשר להציל מקצת מהקהל, - מוכרים ראש העדה ליקח עוז בנפשם והאחריות עליהם להציל מה שאפשר"....

כן אפשר לומר על זמן התקומות: כיוון שבورو שכולם יוצאו להשמדה, ונגזרה הגזירה, מצווה להציל באמצעות התקומות מה שאפשר להציל, וצ"ע בזה. יש נקמה לשם נקמה, אף שאי-אפשר להציל זהה שום בן-ישראל, וזה בבחינת "תמות נפשי עם פלשתים", לשמור על כבוד העם והאדם; ויש נקמה שעולה להציל חלק מהקהל

7) ארבנאל על בראשית - פרק לד פסוק ו-לא

הוצרך להיות הדבר כולל - אם הסבל ואם הנקמה - כדי שלא תישאר דעתה צונה מופקרת שאין הורגים עליה. וכל דבריהם, שעל הקلون הזה היו מחייבים להمسר עצם בסכנה, כי המות בכבוד טוביה מחייב החרפה והבז. וכבר הסכים דעת המקום ברוך הוא במה שעשו, כי היה "חתת אליהם" בכל "הערים אשר סביבותיהם, ולא רדף אחרי בני יעקב".

8) ר"ק שמואל א פרק לא פסוק ה

כי מת שאול - קרוב לימותה כמו בצתת נפשה כי מתה כי לא מת עדין עד שהמיטו העמלקי כמו שאמר הוא בברורתו לדוד ואפשר כי כוב העמלקי כי לא המיטו הוא אלא מצאו מות אחר שנפל על חרבו ולמ冤א חן בעני דוד לפי מהשבעתו אמר כן ולא חטא שאול בהרגו עצמו ואע"פ שתכתב אך את דמך לנפשותיכם אדרוש כלוי מידכם אדרוש אותו אם תהרגו עצמכם וכן מיד כל חייה אדרשו והוא איש אחיו אף על פי כן לא חטא לפי שהוא יודע שאול כי סופו היה למות במלחמה כי כן אמר לו שמואל ועוד כי ראה כי מצאוו המורדים אנשים בקשת ולא היה יכול להמלט מיד טוב היה שירוג הוא עצמו ולא יתעללו בו הערלים וכן אמרו ר'ל אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש יכול לשאול ת"ל אך:

9) משך חכמה על במדבר פרק לא פסוק ג

لتת נקמת ד' בmedian - היינו חלול שמו בגויים. והשי"ת אמר נקמת בניי, כי הוא חש על דמן של ישראל.

10) אסתר פרק ח פסוק יג

פתשגן הכתב להנתנו דת בכל מדינה ומדינה גלי לכל העמים ולהיות היהודים עתידיים ליום הזה להנקם מאביהם:

11) מגילה כ"א, ע"ב

לאחריה מי מברך? ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, הרב את ריבנו והדן את דינו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרנו והמשלים גמול לכל אובי נפשנו ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צדקה. רב /רבא/ אמר, 'הא-ל המושיע'.